

Ezra Pound (c. 1922)

- 12 juni Amsterdam, Centrum Bellevue,
22.00 uur
13 juni Den Haag, Kon. Conservatorium,
21.00 uur
14 juni Utrecht, Muziekcentrum
Vredenburg, 22.00 uur
15 juni Rotterdam, De Doelen
(Kleine Zaal), 21.00 uur
17 juni Eindhoven, Stadsschouwburg
(Grote Zaal), 21.15 uur

Le Testament de Villon

E. Pound

- muzikale leiding* Reinbert de Leeuw
Rita Dams Beauté, Donna a la finestra
Lucia Meeuwssen La Héaulmiere
Jard van Nes Villon's Moeder
Marius van Altena De Minnaar
Harry van der Kamp Villon
Charles van Tassel Ythier, De Priester
Lieuwe Visser Bozo
ASKO-ensemble
ASKO-koor (*dirigent: Jos Leussink*)
enscenering Paul Gallis,
Paul Vermeulen Windsant
techniek Piet Bruin

Productie i.s.m. KRO-radio

Ezra Pound als misdienaar van François Villon

'De kwestie van de relatieve duur van lettergrepen is door mensen met ontvankelijke oren nooit verwaarloosd.' Ezra Pound, *the ABC of reading*.

De 'opera' van de dichter Ezra Loomis Pound (1885-1972) op basis van een libretto dat hij samenstelde uit de poëzie van François Villon en één occitaans gedicht van Guillaume li Vinier, is aangeduid als 'een merkwaardige compositie' en de partituur heeft 'een wrange en armoedige toon en is ritmisch uiterst gecompliceerd, omdat Pound het ritme van de Franse tekst rechtstreeks op de muziek wilde overbrengen.'

Hiermee zitten we midden in een poëtische problematiek die Pound z'n hele leven heeft beziggehouden. Zowel in zijn *ABC of reading*, zie het citaat hierboven, als in zijn *Literary Essays* (1954, Faber & Faber, geselecteerd door T. S. Eliot), maakt Pound een voortdurende scheiding tussen inhoud en vorm, substantie en klank van de poëzie: 'de enige manier om de muziek van de poëzie te leren kennen, is ernaar te luisteren.'

Of ook: 'Dat deel van de poëzie dat het geestesoog van de lezer aanspreekt, verliest niets bij vertaling in een vreemde taal, het deel dat een beroep doet op het oor, kan alleen degenen bereiken die het origineel tot zich nemen'. En het volgende citaat lijkt wel rechtstreeks het motto te zijn waarmee Pound zich zette tot het schrijven van de opera *Le Petit Testament*: 'De beste van de Provençalse troubadours had gezongen aan het hof van Richard Leeuwenhart (...) De *canzon* uit de Provence werd tot *canzone* en *sonnet* en verder tot *Minnesang* en tot *ballade*.'

Het zuivere palet

Pound was niet alleen sterk gepreoccupeerd met klank en ritmiek van de poëzie, maar in het bijzonder ook met het werk en de persoon van François Villon. Steeds weer duikt de naam van deze dichter, die hij terecht als een scharnierpunt in de Europese poëzie beschouwde, op in de literaire essays van Pound: 'Na Villon kan de poëzie een aantal eeuwen lang beschouwd worden als *fioritura*, als een verdere uitbloei, een gisting bijna, en zonder nieuwe wortels...' Villon immers was het amalgaam van de poëtische middeleeuwen, die in zijn oeuvre een afsluiting vonden en tegelijk was hij de wegbereider van het individualisme, van de bekentenispoëzie.

Ik laat opnieuw Pound aan het woord: 'Zonder Dante, Guido Cavalcanti en Villon te kennen, kan niemand zich een oordeel vormen over de bereikte toppunten in bepaalde wijzen van schrijven (...) Villon is de eerste stem van een door slechte economische omstandigheden gebroken mens, maar vertegenwoordigt tevens het einde van een traditie, het einde van de middeleeuwse droom, het einde van een hele verzameling aan verfijnde en subtiële kennis (...) Hij was de hardste, de meest authentieke, de meest absolute Franse dichter. De underdog, de realist, maar ook een ontwikkeld man, een ongeëvenaard technicus.'

Pound legt er dan sterk de nadruk op dat Villon's poëzie zich kenmerkt door een klassiek-streng zuiverheid, zowel in ritmiek, klank als woordkeus en dat op zijn poëtisch palet uitsluitend onvermengde kleuren voorkwamen. En hij trekt zo op het eerste gezicht wel een zeer merkwaardige verbindingslijn, als hij stelt: 'Na Villon is Heine de eerstvolgende dichter met een volmaakt zuiver palet.'

Die verbindingslijn is ook weer niet zo merkwaardig, wanneer we beseffen dat Villon zowel als Heine uiterst vitale satirici waren en dat Pound in zijn essays de satire, de maatschappijkritiek, als zwaar gewicht in de schaal legt.

Opmerkelijk is dan alleen dat Pound bij de samenstelling van zijn libretto uit Villon's oeuvre, die satirische kant nagenoeg heeft verwaarloosd. Met grote nauwkeurigheid heeft hij uit Het Grote Testament alleen die werken gekozen die handelen over verval en dood, en die zijn bij een laat-middeleeuwse dichter, die niet alleen zelf werd opgejaagd maar bovendien leefde in een tijd dat de mens danste op het kerkhof, bedreigd door een keur aan besmettelijke ziekten en met een gemiddelde leeftijd van dertig jaar, uiteraard overvloedig aanwezig.

Maar de felle tijdskritiek op de machthebbers, op de verrotting in de kerk, de zedelijke uitpattingen van kanunniken en moeders-overste, de mensonterende woeker van geld- en zouthandelaren, waar Villon's werk van overborrelt, zoeken we tevergeefs in het libretto van Pound. Wèl neemt hij de hele Ballade als gebed tot Onze Lieve Vrouwe op, alsook een Mariagedicht van Occitaanse oorsprong, waardoor de indruk zou kunnen ontstaan dat Villon een diep religieus dichter was. Dat was hij zeker niet, al zal het geloof voor hem een vanzelfsprekend kledingsstuk geweest zijn. Het moet toch veelbetekend geacht worden dat Villon zijn *enige* religieuze ballade, de door Pound gebruikte, in de mond van z'n moeder legde: kerkgang was iets voor vrouwen.

De figuur Pound

De tekstkeuze kan iets te maken hebben gehad met Pound's verrechtsing, die hem uiteindelijk in fascistische armen dreef. Nadat hij in Amerika romaanse talen had gestudeerd, kwam Pound in 1908 naar Europa. In Londen droeg hij veel bij aan de vernieuwing van de Europese poëzie, hij pousseerde o.a. Frost, Lawrence en Elliot en later in Parijs Joyce en Hemingway. Hij vertaalde uit het Chinees en Provençaals en schreef toonaangevende essays.

In 1925 vestigde hij zich in Rapallo, waar hij zijn voornaamste poëtische werk, de *Cantos*, tot stand bracht. Al in die werken zijn de racistische en fascistische uitlatingen legio. In de oorlog hield hij fascistisch getinte radiocauserieën, waarom hij in 1945 gearresteerd werd en in de V.S. in een psychiatrische inrichting terecht kwam. Na zijn ontslag daaruit ging hij in 1958 naar Italië terug, waar hij nog leefde tot 1972.

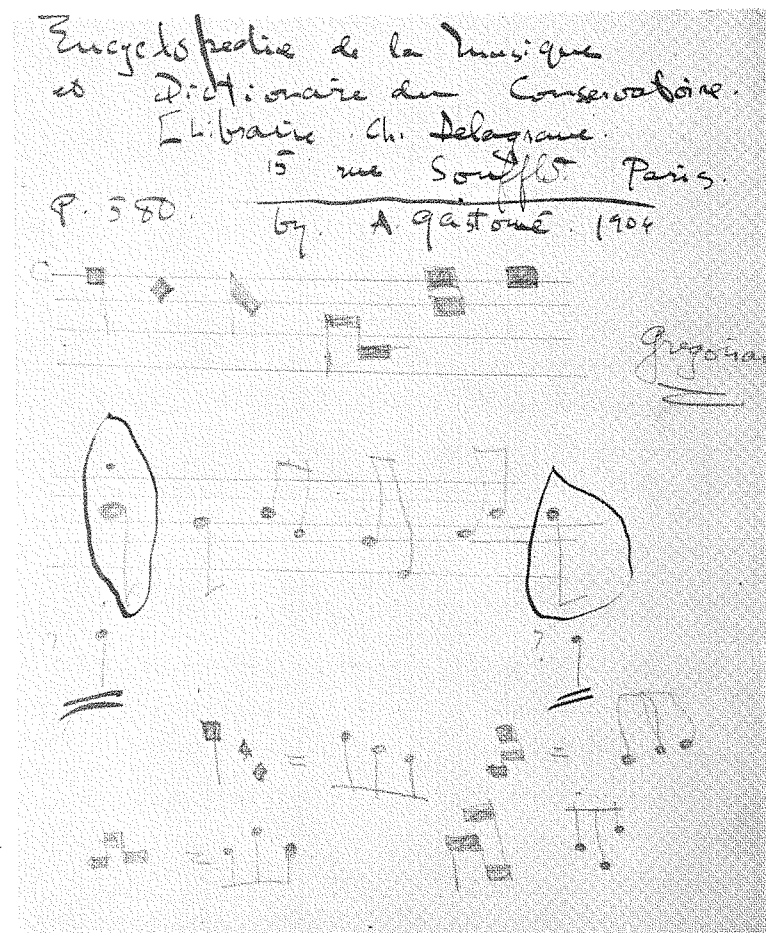
De figuur Villon

Over het leven van Villon is veel geromantiseerd, maar alle verhalen, romans en biografieën zijn terug te voeren op een gering aantal bekende feiten. Villon werd in 1431 in Parijs geboren en aangegeven onder de naam François des Loges de Montcorbier. Aangezien zijn vader spoedig daarna stierf, werd hij door zijn moeder ondergebracht bij een oom, Meester Guillaume de Villon, kapelaan van een kerk in het Quartier Latin. Deze welgestelde oom laat zijn neefje studeren: in 1452 is François meester in de letteren. Inmiddels heeft hij de naam van zijn oom (zijn natuurlijke vader?) aangenomen. In 1455 doodt Villon een medeminnaar en ontvlucht hij Parijs. Hij dient een verzoekschrift in tot ontslag van rechtsvervolging en dat wordt ingewilligd op grond van zelfverdediging. Terug in Parijs is hij zonder middel van bestaan en sluit hij zich aan bij een dievenbende, waarmee hij in 1456 een inbraak in het College van Navarre pleegt. Villon vlucht met zijn deel van de buit en leidt sindsdien een zwerversbestaan, vooral in het Loiregebied. Hij is korte tijd de beschermeling van Charles d'Orleans aan diens poëtische hof te

Blois, maar wordt daar weggejaagd en sluit zich aan bij de roversbende van de Coquillards. Wegens diefstal uit de kerk van Orleans, komt hij in de bisschoppelijke gevangenis van Blois terecht. Hij krijgt amnestie van Lodewijk XI. Van direct daarna dateert zijn beroemdste gedicht Het Testament. In 1462 durft hij naar Parijs terug te keren. Hij wordt gearresteerd, vrijgelaten, weer gearresteerd, ter dood veroordeeld, gegratieerd en uiteindelijk verbannen. Op 5 januari 1463 verlaat hij het Parijse gebied en sindsdien ontbreekt van hem ieder spoor.

Ezra Pound vat dat korte maar veelbewogen levensverhaal, zoals we gezien hebben, samen in de zinsnede 'de eerste stem van een door slechte economische omstandigheden gebroken mens.' Het merkwaardige is voor mij nu juist dat Villon ondanks al die, gedeeltelijk over zichzelf afgeroepen, ontberingen in geen regel van zijn poëzie een 'gebroken' indruk maakt.

Ernst van Altena

Zo leerde Pound zichzelf middeleeuwse muziek te lezen

Pound en de muziek

Uit: R. Murray Schafer, Ezra Pound and music, The Complete Criticism, Faber & Faber, London, 1978

Er heeft altijd op de een of andere wijze een duidelijke band bestaan tussen Pound en de muziek. Hij schreef veel kritieken en een aantal belangwekkende artikelen over harmonie en over de relatie tussen muziek en poëzie. Hij introduceerde een esthetisch principe, bekend als de 'Great Bass', geworteld in de muziek maar met een veelomvattender betekenis die in alle kunstuitingen van toepassing is. Hij is ook de componist van verschillende muziekstukken, waaronder een opera, 'Le Testament', die met wat meer bekendheid zeker tot de meest controversiële werken van de tijd waarin hij ontstond gerekend zou zijn. Dit alles had grote invloed op zijn poëzie, zowel in de klank als in vorm en structuur.

De houding van de dichter ten opzichte van muziek zal door z'n werk worden bepaald. Zijn toegang tot de muziek zal het woord zijn: melopoeia, zoals Pound het noemde. Hij maakte een onderscheid tussen drie soorten poëzie: logopoeia, grofweg de poëzie van ideeën en het formuleren; phanopoeia, poëzie van beelden; en melopoeia, waarin de woorden behalve hun kale betekenis een zekere muzikale lading hebben, die de draagkracht en de richting van die betekenis bepaalt. Hij maakte dit onderscheid vrij vroeg en hoewel in de later geschreven Cantos deze drie soorten sterk met elkaar zijn verweven, dragen ze in z'n vroege werk een individueel karakter. Verder merkte hij op dat we in melopoeia een kracht kunnen vinden, 'die versluisend werkt, of de lezer afleidt van de ware betekenis van de taal. Het is poëzie op de grens van muziek en muziek is misschien de brug tussen het bewustzijn en het niet bewust waarneembare of zelfs het onwaarneembare universum'.

Muziek kan twee soorten relaties tot poëzie hebben: ze kan dienen als een begeleiding van de woorden, een middel om ze tekening en vitaliteit te geven; of ze kan een uitbreiding van de communicatie zijn, een poging om tot het gebied achter de taal door te dringen. Ze dient dan om een stemming te schilderen, als suggestieve propaganda voor het poëtisch idee. Deze twee opvattingen zijn strijdig en het is duidelijk dat de dichter neigt naar de eerste, terwijl de musicus de laatste visie zal aanhangen. De eerste idee heeft een traditie die zich uitstrekt tot de tijd van de troubadours en Minnesänger, waarna deze met enige uitzonderingen is verdwenen. De voorkeuren van Pound leidden direct al naar de perfecte vermenging van 'motz el son', die de muziek van de troubadours was en hij hield een vurig pleidooi voor deze natuurlijke symbiose van de beide kunsten. 'Het is bepaald niet intelligent te negeren dat zowel in het oude Griekenland als in de Provence de poëzie z'n grootste ritmische en metrische verfijning bereikte in tijden dat de woordkunst en de muziek het nauwst met elkaar verbonden waren; toen ieder woord van een dichter tegelijkertijd een bepaalde noodzaak tot muziek in zich droeg'. 'De scheiding van deze twee kunsten heeft geen van beide voordeel gebracht en de teruggang in de ontwikkeling van de melodie hield gelijke tred met de voortschrijdende verwijdering. De ritmiek in de poëzie werd stompzinnig en beïnvloedde of besmette de musici die gedichten toonzetten.'

Over 'het perfecte lied' schrijft Pound: 'Het perfecte lied ontstaat wanneer de ritmiek in de poëzie van zichzelf al interessant is en wanneer de muziek daar iets aan toevoegt of er nieuw licht op werpt zonder te breken met, of ten minste niet te ver af te wijken van de

voornaamste cadenzen en accenten in de tekst; wanneer de verbindingen de verbale kwaliteiten illustreren en wanneer de kleine uitweidingen en verbredingen samen vallen met de belangrijkste bewegingen in het gedicht'. Er zijn een paar voorbeelden van liederen die in dit opzicht geslaagd zijn: de muziek van Rabindranath Tagore bij z'n Gitanjali is er een en Pound's zetting van de teksten van Villon is een ander: in beide gevallen dus muziek van een dichter. Hiertegenover staat de componist, die het gedicht veeleer ziet als de bron die een stroom van lyrische muziek opwekt. Als zijn lied muzikaal geslaagd is, dan zullen vele subtiliteiten van het gedicht over het hoofd gezien zijn. De componist probeert de essentie van het gedicht te pakken, maar verbale details zullen ondergeschikt gemaakt worden aan muzikale ideeën. Veel hedendaagse componisten hebben deze visie geuit. Schönberg bijvoorbeeld, bekende dat hij jarenlang de teksten van zijn favoriete Schubert-liederen niet kende en er zelfs niet eens nieuwsgierig naar geweest was. Toch meende hij de inhoud van de gedichten net zo goed of soms nog beter te begrijpen, dan wanneer hij de woorden wel had gekend, hetgeen een goed voorbeeld geeft van muziek die verder gaat dan de eraan ten grondslag liggende tekst. Het is goed ons rekenschap te geven, hoezeer de balans tussen woord en muziek is verstoord in wat tegenwoordig als het hoogtepunt in de liedkunst wordt gezien. Niemand immers, zal bestrijden dat Schubert's melodieën gedenkwaardiger zijn dan de gedichten van Müller, Rellstab of zelfs Goethe.

Dit alles wil nog niet zeggen dat de verschillende kunsten niet kunnen of niet zullen profiteren van dit samenspel, of dat een diepgaand begrip voor een andere kunstvorm een kunstenaar niet van dienst kan zijn in zijn eigen uitingen. Pound geloofde zeker dat een dichter van muziek leren kan toen hij kortweg stelde: 'Dichters die geen muziek bestuderen, schieten tekort'. En hij stelt dat: 'dichters nooit te lang zonder contact met musici moeten blijven', wat hij zelf ook nooit gedaan heeft. Waarschijnlijk heeft geen ander dichter sinds het uiteen groeien van de beide kunsten zoveel profijt gehad van een diepgaande studie van frasering, vormleer en vooral ritmiek in de muziek. Dit laatste element wordt dan niet bedoeld als de metronomische ritmiek, maar de individuele ritmiek van meesterwerken, die zich aanpast aan het materiaal; iets dat Pound zou noemen 'absoluut ritme' en dat hij integreerde in zijn theorie van de Great Bass.

Pound bedoelt hier niet 'Bass' in de huidige muzikale betekenis, maar 'bass' in de zin van bestaande basis. Men denke bijvoorbeeld aan de kiel van een schip, die een middelpuntzoekende kracht uitoefent op alles wat daarboven geconstrueerd is. De rudimenten van deze gedachten over vorm vinden we al geformuleerd in z'n voorwoord tot de Cavalcanti-vertalingen uit 1912, waarin hij schrijft: '...het moet mogelijk zijn aan te tonen dat in ieder gegeven ritme de kern van een complete vorm, een fuga, een sonate besloten ligt. Ik kan niet zeggen welke vorm, maar het moet een perfecte vorm zijn, volmaakt. Zo draagt het ritme in een versregel de oorsprong van een hele symfonie in zich, die we, als we daartoe de vaardigheid zouden hebben, voor een heel orkest zouden kunnen uitschrijven.'

De eerste uitvoering

De première van Le Testament vond plaats in de oude Salle Pleyel op dinsdag 29 juni 1926. De tenor Yves Tinayre zong de hoofdrol, Robert Maitland de baspartij. Het schijnt dat er een tekort aan vrouwenstemmen was: Tinayre zong de aria van 'La Hëaulmiere' met falsetstem en een sawl over z'n hoofd. Het orkest was niet geheel

compleet. Antheil, die geholpen had met de orkestratie, zat zelf aan de piano en Olga Rudge begeleidde de zangers op de viool. De zaal, die plaats bood aan 300 luisteraars was vol en onder de aanwezigen bevonden zich illustere figuren als Joyce, Hemingway, Eliot (die volgens Robert MacAlmon nog voor het eind de zaal uitsloep), Djuna Barnes, Mina Loy, Virgil Thomson en vermoedelijk Jean Cocteau, aangezien op het allerlaatste moment wijzigingen in de partituur waren aangebracht, waarin toespelingen werden gemaakt op zijn naam. Virgil Thomson herinnert zich: 'De muziek was niet direct die van een musicus, maar het zou best wel eens de mooiste muziek van de hand van een dichter sinds Thomas Campion kunnen zijn ... en haar klank is in mijn herinnering blijven bestaan.' Er wordt beweerd dat Pound in deze uitvoering zelf trommel speelde, hoewel Tinayre vasthoudt aan de lezing dat hij zich gewoon onder

à mon
cher ami
Ezra Pound,
~~JEAN COCTEAU~~ Souvenir
de la
lecture de
son "Villon"
Jean Cocteau
Sept 1922

Briefje Jean Cocteau aan Ezra Pound (september 1922)

het publiek bevond. Het is hoe het ook zij moeilijk voor te stellen dat Pound, die er een gewoonte van had gemaakt waar mogelijk zelf slagwerk te spelen, de verleiding tijdens deze opwindende gebeurtenis kon weerstaan.

Pound over muziek

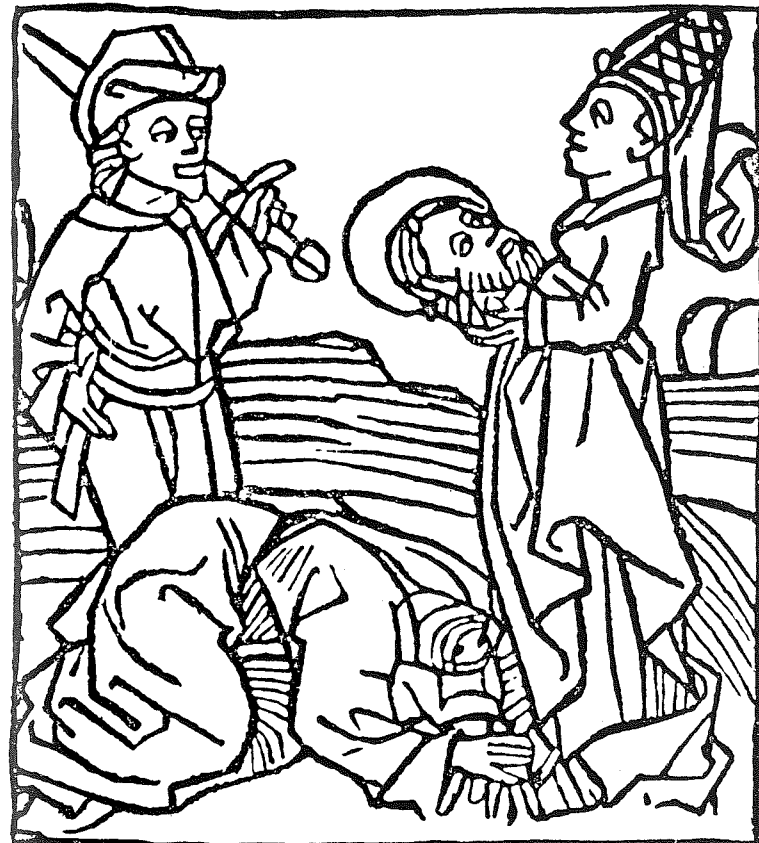
„De muziek uit de periode van de troubadours kent geen maatverdeling in moderne zin. Men leest de woorden, waarvan de noten direct afhankelijk zijn, en een ritme komt tot leven – een ritme dat als het ware de muziek verklaart en dat niet het ritme van een musicus is. Toch is het mogelijk dit ritme te toonzetten in dat van de musicus zonder de bedoelingen van de dichter schade te berokkenen of zelfs maar enigszins te veranderen. Met andere woorden, zonder dat in ritme te veranderen waar een dichter gevoelig voor is; hetgeen opnieuw betekent dat zowel de dichter als de musicus zich vinden in eenzelfde gevoel voor de beweging, dat zij dit aanvoelen vanuit verschillende uitgangspunten. Dat is ook de leemte die ontstaan is tussen impressionistische of ‘emotionele’ muziek en de meer objectieve muziek uitgaand van patronen en motieven. Het is als een drug: men moet er steeds meer van innemen, meer en meer geluid, of het effect, een impressie die van buiten via zintuigen en zenuwstelsel tot ons innerlijk doordringt, wordt minder en minder. Ik bedoel daarmee niet dat de muziek van Bach niet emotioneel zou zijn, maar de vroegste muziek begint met het mysterie van een patroon, zo men wil met het mysterie van de verwerking van een patroon; met iets dat eerst bovenal muziek is en dat in staat is om daarna nog een heleboel andere dingen te zijn. Wat ik ‘emotionele’ of impressionistische muziek noem, begint met een emotie of een impressie en wordt dan alleen bij benadering tot muziek. Het is, zou je kunnen zeggen, een beschrijving in verkeerde termen. Als deze muziek toch effect heeft en toch ontroert, dan kan dit effect tot niets anders terugleiden dan tot de oorspronkelijke emotie of impressie.”

„Het eigenlijke geluid van een noot of een akkoord heeft een zekere tijd nodig om zichzelf volledig te ontplooien voordat een volgend geluid ‘neergezet’ kan worden. Het goed weergeven van een stuk hangt dan ook bijna geheel af van dit neerzetten en aansluiten van opeenvolgende klankperioden. Dit beïnvloedt niet alleen het ritme van een stuk, maar nog meer dan de meeste mensen zich realiseren juist de kwaliteit van een toon. De essentie van het goede tempo kan instinctief en onbenoembaar zijn.

Wat betreft het tempo is de slag (beat) de snede van een mes en niet het oppervlak van een deegroller.

Ritmegevoel is niet louter een tijdmaat, een uurwerk voor de lengte der maten. Regelmaat is slechts één verschijning van ritme; een echt ritmegevoel is in staat allerlei ongelijke tijdsindelingen in zich op te nemen en houdt de muziek dan ook levend.”

„Met betrekking tot ritme: men zou moeten componeren vanuit de muzikale frase, niet vanuit de metronoom. Ritme is een vorm gesneden in de TIJD, zoals een tekening afgebakende RUIMTE is.”

'Why a poet quit the muses'

George Antheil: „De muziek van Ezra Pound doet me denken aan Rousseau, die op latere leeftijd de bladeren van de bomen allemaal wat groter schilderde zodat hij er niet zoveel hoefde te maken. Pound's gehele muziek ademt een Middeleeuwse intelligentie, een briljante intelligentie, hoewel niet intellectueel. Niets zou zo zuiver muziek kunnen zijn en toch zo vrij van intellectualisme. Maar de gedachte, z'n voorkeuren zijn Middeleeuws. Ik ben ervan overtuigd dat geen andere muziek zo geheel en al is bevrijd van de muzikale ontwikkelingen in de achter ons liggende drie- of vierhonderd jaar en toch is deze muziek hecht en opgebouwd op sterke innerlijke wetten, als het ware gebouwd op een traditie van eeuwen.

Ezra Pound was, zoals degenen die zijn poëzie kennen weten, van meet af aan een musicus. Er is niets vreemds aan zijn tijdelijke overstap van de dichtkunst naar de muziek. Zij die zijn nieuwste muzikale techniek en zijn laatste gedichten kennen, zien dat er geen breuk is: de muziek is verrijkt en verliest niet aan ritme. In feite is z'n ritmische techniek een nieuwe vinding, waarin muziek voor het eerst in de geschiedenis van haar notatie tenminste dezelfde ritmische hoogte bereikt als poëzie en zich niet beperkt tot de (vanuit het oogpunt van de poëzie) zo verkeerd opgevatte metrische systemen van de muziek uit het verleden. Technisch gezien is er een grote bevrijding en valt er voor musici een hoop te beleven. Wat rest zijn slechts de grimmige woorden van Villon, eeuwen later gezongen en bewerkt door een ander groot dichter, zonder de muzikale opsmuk die tegenwoordig zo in trek is, maar zo eenvoudig als het door Villon zelf muzikaal zou zijn opgevat.”

„De muziek van Pound, afkomstig van een ongetraind talent dat z'n hele leven gezworen heeft zich uit te drukken in echte muziek, is een fenomeen dat binnen onze muzikale werkelijkheid voorlopig niet gauw weer opduiken zal. Voor die musici met enig benul zal duidelijk zijn dat de technische kant van Le Testament rot en grof in elkaar zit en vanuit de moderne muzikale technieken bekeken zelfs vervelend is: desalniettemin zal blijken dat het het werk is van een groot talent, een geniaal werk; een werk naakt en mager maar met nieuwe rijkdommen en een benadering die nieuw is als pas ontdekte planeten.”

„Ezra Pound, een dichter die z'n gehele leven musicus had willen worden, is musicus geworden en wel op zo'n ongewone wijze, dat z'n muziek geen binding lijkt te hebben met de drie- vierhonderd jaren die achter ons liggen.”

George & Boski Antheil (1927)

1. Villon

Et meure Paris ou Helaine
Quiconques meurt meurt a douleur
Celui qui pert vent et alaine,
Son fiel se creve sur son cuer,
Puis sue Dieu scet quelle sueur
Et n'est qui de ses maux l'alege
Car enfant n'a, frere ne seur
Qui lors voulsist estre son pege.

La mort le fait fremir, pallir,
Le nez courber, les vaines tendre,
Le col enfler, la chair mollir,
Joinctes et nerfs croistre et estendre:
Corps femenin qui tant es tendre
Poly, souef, si precieux,
Te faudra il ces maux attendre?
Oy, ou tout vif aller es cieulx.

2. Villon

Dictes moy ou, n'en quel pays
Est Flora la belle Rommaine,
Archipiades ne Thais
Qui fut sa cousine germaine
Echo parlant quant bruyt on maine
Dessus riviere ou sus estan,
Qui beaulté ot trop plus qu'humaine?
Mais ou sont les neiges d'antan?

Ou est la tres sage Hellois
Pour qui fut chastré et puis moyne
Pierre Esbaillart a Saint Denis,
Pour son amour ot ceste essoyne,
Semblablement ou est la royne
Qui commanda que Buridan
Fust geté en ung sac en Saine?
Mais ou sont les neiges d'antan?

La royne blanche comme lis
Qui chantoit a voix de seraine,
Berte au grant pié, Bietris, Alis,
Haremburgis qui tint le Maine
Et Jehanne la bonne Lorraine
Qu'Englois brulerent a Rouan,
Ou sont ilz, Vierge souveraine?
Mais ou sont les neiges d'antan?

Prince, n'enquerrez de sepmaine
Ou elles sont, ne de cest an
Que ce refrain ne vous remaine:
Mais ou sont les neiges d'antan?

3. Ythier (met ironische echo van Rose)

Mort, j'appelle de ta rigueur
Qui m'as ma maistresse ravie
Et n'es pas encore assouvie
Se tu ne me tiens en langueur,
Onc puis n'euz force ne vigueur,
Mais que te nuysoit elle en vie,
Mort?

Al sterven Helena of Paris,
Wie sterven moet, hij sterft in smart.
Wanneer zijn uur van heengaan daar is
dan zwalpt zijn gal tot in zijn hart.
En dan, door ademmoed benard,
zwéét hij... slechts God weet welk een zweet.
Geen kind, geen vrind die 't noodlot tart:
geéén staat voor hem als borg gereed.

De dood slaat toe: hij rilt en trilt,
hij voelt zijn aderen vernauwen.
Zijn hals zwelt op, zijn wangvlees lilt,
zijn pezen rekken zich als touwen.
En 't teder, glanzend lijf der vrouwen,
zo zacht en dierbaar, licht en aards,
ontkomt dat ook niet aan die klauwen?
Neen...of 't gaat lévend hemelwaarts.

Zeg mij: waar, in welk ver domein
is Flora, die schoon van gezicht was:
Archipiades, rank en fijn
en Thais, die haar volle nicht was?
Nimf Echo die tot zang verplicht was
als men haar riep langs stroom of meer
en die goddelijk slank en licht was?
En waar is de sneeuw van weleer?

Heloïse, ach waar is zij,
die zo schoon was en veel verstand had?
Abelard trok de monnikspij
voor haar aan, toen men hem ontmand had.
En de Vorstin die een galant had,
Buridan, die zij zonder meer
in de Seine wierp als een landrat?
En waar is de sneeuw van weleer?

Vorstin Blanche, die blank als ijs
met haar stem menig man bekoord heeft:
Bertha, Alice en Beatris:
Arembourg voor wie 't Maine-oord beeft:
En Jeanne die men wreed gesmoord heeft.
ginds in Rouaan, bij 't Britse heir...
Maagd, weet Gij waar elk hunner voortleeft?
En waar is de sneeuw van weleer?

Oh Prins, verklaar mij waar hun woon is,
want anders zing ik keer op keer
deze keerzang die droef van toon is:
ach, waar is de sneeuw van weleer?

Dood, je hebt mijn lief genomen,
dat was wreed. En ontevreden
laat je mij nu zonder reden
ook nog in verkwijning komen:
'k voel mijn krachten mij ontsromen.
Schaadde zij jou hier beneden,
Dood?

Deux estions et n'avions qu'ung cuer,
S'il est mort, force est que devie,
Voire, ou que je vive sans vie
Comme les images, par cuer,
Mort.

4. Villon

Je plains le temps de ma jeunesse
(Ouquel j'ay plus qu'autre gallé
Jusques a l'entree de vielesse),
Qui son partement m'a celé.
Il ne s'en est a pié allé
N'a cheval, hélas, comment don?
Soudainement s'en est vollé
Et ne m'a laissié quelque don.

Allé s'en est et je demeure
Povre de sens et de savoir,
Triste, failly, plus noir que meure,
Qui n'ay ne cens, rente, n'avoir:
Des miens le mendre, je dis voir,
De me desavouer s'avance
Oubliant naturel devoir
Par faulte d'ung peu de chevence.

5. Villon

Advis m'est que j'oy regretter
La belle qui fut héalumiere
Soy jeune fille soushaitter
Et parler en telle maniere:

La Héaulmiere (De helmenmakersvrouw)

Ha, vieillesse felonnie et fiere,
Pourquoi m'as si tost abatue?
Qui me tient que ne me fiere
Et qu'a ce coup je ne me tue?

Tollu m'as la haulte franchise
Que beaulté m'avoit ordonné
Sur clers, marchans et gens d'Eglise
Car lors il n'estoit homme né
Qui tout le sien ne m'eust donné,
Quoy qu'il en fust des repentailles,
Mais que luy eusse habandonné
Ce que reffusent truandailles.

A maint homme l'ay reffusé
Qui n'estoit a moy grant sagesse
Pour l'amour d'ung garçon rusé
Auquel j'en feiz grand largesse.
A qui que je feisse finesse,
Par m'ame, je l'amoye bien.
Or ne me faisoit que rudesse
Et ne m'amoit que pour le mien.

Si ne me sceut tant detrayner,
Fouler aux piez, que ne l'aymasse,
Et m'eust il fait les rains trayner,
S'il m'eust dit que je le baisasse.
Que tous mes maulx oubliasse.
Le glouton, de mal entechié,
M'embrassoit, j'en suis bien plus grasse,
Que m'en reste il? Honte et pechié.

Dood, je hebt haar hart genomen
en haar hart was mijn hart mede.
Nu leef ik dus overleden
als een beeld in vage dromen,
Dood!

Ik treur over mijn jonge dagen:
mijn jeugd ging zonder afscheid heen.
Voordat de ouderdom kwam plagen
genoot ik meer dan menigeen.
Maar ach...die goede tijd verdween
en niet te voet -weinee, te paard!
Hij vluchtte weg en heeft zelfs geen
geschenk of gift voor mij bewaard.

Gegaan, vergaan...en ik zit hier
bot en door geestloosheid bevangen,
triest, moedeloos, gestorven schier
en cijns noch rente te ontvangen.
De minste man uit laagste rangen
verloochent mij op straat en plein.
Want de beleefdheid laat zich hangen
als geld en goed afwezig zijn.

De oude helmenmakersvrouw,
eens jong en schoner dan de dagen,
sinds lang al afgeleefd en grauw,
hoorde ik onlangs bitter klagen:

'Mijn jeugd geveld, vergaan, verslagen,
Ay! Lage ouderdom waarom?
Mij valt dit lot wel zwaar te dragen,
welhaast breng ik mijzelve om.

De vrijdom die schoonheid mij gaf
over de klerken en prelaten,
nam Gij met zwarte tol mij af:
Eens minde men mij bovenmate.
Geen man die mij niet al zijn baten
zou laten voor één liefdespел:
Wat ze aan boeven en piraten
niet zouden afstaan, kreeg ik wel.

Ik weigerde zo menig man
en nóg doet mij dat leed van binnen.
Helaas, één sluw, laaghartig man
vermocht het slechts mijn hart te winnen.
Vrijgevig schonk ik hem mijn minne,
mijn hete kussen ongeteld.
Maar niet dan kwaad was hij van zinne,
hij minde mij slechts om mijn geld.

Hoe heeft hij mij vertrappt, verwond
en voortgesleurd, gebeeld, geslagen:
Maar als hij dan weer voor mij stond
en om mijn liefdesgunst kwam vragen,
wist ik mijn pijnen licht te dragen.
Begerig kroop hij in mijn bed.
En nóg meer schaamte kwam mij plagen:
de vunzigaard...hij was besmet.

Or est il mort passé trente ans
Et je remains vielle, chenué,
Quant je pense, lasse, au bon temps,
Quelle fus, quelle devenue,
Quant me regarde toute nue
Et je me voy si tres changiee,
Povre, seiche, megre, menue,
Je suis presque toute enragiee.

Qu'est devenu ce front poly,
Cheveux blons, ces sourcils voutiz,
Grant entroeil, ce regart joly
Dont prenoie les plus soubtilz,
Ce beau nez droit grant ne petiz,
Ces petites jointes oreilles,
Menton fourchu, cler vis traictiz
Et ces belles levres vermeilles?

Ces gentes espaulles menues,
Ces bras longs et ces mains traictisses,
Petiz tetins, hanches charnues,
Eslevees, propres, faitisses
A tenir amoureuses lisses,
Ces larges rains, ce sadinet
Assis sur grosses fermes cuisses
Dedens son petit jardin?

Le front ridé, les cheveux gris,
Les sourcilz cheus, les yeux estains
Qui faisoient regars et ris
Dont mains meschans furent attains,
Nez courbes de beaulté loingtains,
Oreilles pendantes, moussues,
Le vis pally, more et destains,
Menton froncé, levres peaussues.

C'est d'umaine beaulté l'issue,
Les bras cours et les mains contraites,
Les espaulles toutes bossues,
Mamelles, quoy? toutes retraites,
Telles les hanches que les tetes,
Du sadinet, fy! quant des cuisses
Cuisses ne sont plus mais cuissetes
Grivelees comme saulcisses.

Ainsi le bon temps regretons
Entre nous, povres vielles sotes
Assises bas a crouppetons
Tout en ung tas comme pelotes.
A petit feu de chenevotes
Tost allumees, tost estaintes,
Et jadis fusmes si mignotes,
Ainsi en prent a mains et maintes.

Aleen bleef ik, grijs, oud en teer:
Hij stierf al dertig jaar geleden.
De tijd van vroeger keert niet weer.
Helaas! Want pover is het heden.
Als ik nu schouw onder mijn kleden
en dan mijzelve naakt zie staan:
verdroogd, vermagerd, krom van leden,
dan breekt de woede in mij baan.

Waar bleef het heldere gezicht,
dat glanzend voorhoofd zonder voren,
die lange haardos, blond en licht,
die blik, schoon als het morgengloren,
waarmee ik ieder kon bekoren?
En waar die neus, noch groot noch klein,
die ronde kin, die kleine oren,
die lippen rood als karmozijn?

Die kleine schouders, rond en rank,
die ferme borstjes tussenbeien,
die armen blank en heupen slank,
geschapen voor het spelemeien
met liefdes loze lokkernijen?
Het zacht geweldde venusduin
dat daar, gesteund door zware dijen
te wachten lag in speelse tuin?

Het voorhoofd rimpelig en vaal,
de kin verdubbeld, dof de ogen,
de lokken grijs, de wenkbrauw kaal:
De blik die kooplui heeft bedrogen,
vervallen zonder mededogen.
De neus gekromd, behaard het oor,
de mond waarvoor ééns mannen vlogen,
nu droog en bloedeloos en goor!

Van mens'lijk schoon is dit het end!
De armen kwabbig-dikke bonken,
een bult die rug en schouders schendt,
de venusglooiing diep verzonken.
De heupen vormeloze schonken,
verflensd de eens zo fiere borst.
De dijen waar ik mee mocht pronken
vergaan als uitgedroogde worst.

En zo betreuen wij de tijd:
Wij zitten daar als oude teven,
scheef als een sprokkeltakken-mijt,
vlak bij het strovuur nog te beven.
Een stróvuur ja, zo was ons leven:
snel vlamde 't op – snel vlood het heen.
Eéns heeft het ons veel schoons gegeven!
Ach...zo vergaat het menigeen.'

6. De Minnaar

Fausse beaulté qui tant me couste chier,
Rude en effect et ypocrite douceur,
Amour dure plus que fer a maschier,
Nommer que puis, de ma desfaçon seur,
Cherme felon, la mort d'ung povre cuer,
Orgueil mussié qui gens met au mourir,
Yeulx sans pitié, ne veult Droit de Rigueur
Sans empirer, ung povre secourir?

Fluwelen valsheid, wat stond jij mij duur.
Ruw was je, maar schijnheilig deed je teer.
Als een houweel zo hard bleek jouw natuur.
Nooit vond ik op jouw arglist een verweer.
Charmerend rijg je harten aan je speer.
Oh, hoeveel bloed bevlekt jouw huid, zo puur.
Infame schoonheid, weet dan dat de Heer.
Steeds de behoeftigen redt uit het vuur.

7. Villon

Item, m'amour, ma chiere Rose,
Ne luy laisse ne cuer ne foye,
Elle ameroit mieulx autre chose.

Zo ook mijn Roosjelijf: haar schenk ik
mijn hart noch lever, long noch mitl.
Die zijn haar toch niet dierbaar denk ik,

8. La Héaulmiere (de Helmenmakersvrouw)

Or y pensez, belle Gantiere
Qui m'escoliere souliez estre,
Et vous, Blanche la Savetiere

'Bedenk, gij schone Handschoenmaakster,
door mij tot liefde opgeleid:
En ook gij, Blanche Laarzenmaakster,

La Héaulmiere (de Helmenmakersvrouw) + eerste Hoer

Or est il temps de vous congnoistre
Prenez a destre et a senestre,
N'espargnez homme, je vous prie:
Car vielles n'ont ne cours ne estre,
Ne que monnoye qu'on descrie.

werk met verstand, benut uw tijd!
Neem links en rechts, grijp wijd en zijd
en spaar geen man! Dat is mijn raad.
Want oude wijven wil men kwijt
als geld dat uit de omloop gaat.

Et vous, la gente Saulciciere
Qui de dancier estre adestre,
Guillemete la Tapiciere,
Ne mesprenez vers vostre maistre.
Tost vous fauldra clorre fenestre:
Quant deviendrez vielle, flestrie
Plus ne servirez qu'ung viel prestre,
Ne que monnoye qu'on descrie.

Begrijp toch, Lieve uit het Vleeshuis,
gij danst nu nog met licht gemak:
En Willemitjntje uit het Weefhuis,
snel neemt de tijd ons op de hak:
Heb dank dus voor uw meesters dak,
want wie verwelkt in 't leven staat
dient hooguit nog een Kerkezak,
als geld dat uit de omloop gaat.

De Helmenmakersvrouw, eerste en tweede hoer (fel)

Jehanneton la Chapperonniere,
Gardez qu'amy ne vous empestre:
Katherine la Bourciere,
N'envoyez plus les hommes a paistre:
Car qui belle n'est, ne perpetre
Leur male grace, mais leur rie,
Leur viellesse amour n'empestre,
Ne que monnoye qu'on descrie.

En Jannetje van de Factoor,
verspeel vooral uw vrijheid niet!
Katrijntje Hoedje op een Oor,
stuur toch niet elke man in 't riet!
Want mooi en koud...dat neemt men niet,
straks zit ge oud, dan is 't te laat,
omdat dan ieder u ontvlodt
als geld dat uit de omloop gaat.

De Helmenmakersvrouw, Hoeren, Villon's Moeder

(met overslaande stem, sarcastisch, a.h.w. vals)

Filles, vueillez vous entremette
D'escouter pourquoy pleure et crie:
Pour ce que je ne me puis mettre
Ne que monnoye qu'on descrie.

Ach Meisjeslijf, rond mij geschaard,
ik huil en klaag en maak me kwaad.
Waarom? Ik zèlf ben niet meer waard
dan geld dat uit de omloop gaat!

9. De Priester

Vergine pucele roiauz
En cui li douz Jhesu chris
Li dous glorieus joiaus
Fut conceüs et norris
Bien fu vos cuers raemphis
De sagraße et de s'amor
A cel ior que sains esperis
I ot le fill dieu assis
Douce dame emperiaus
Es merée flors de lys
Douz vergier especiauz
Ou il sains fruis fu cueillis
Souverains rosiers eslis
Vous a portastes la flor
Et l'odor par cui paradis
Nos fu ouvers e promis.

10. Villon's Moeder

Dame du ciel, regente terriene,
Emperiere des infernaux palus,
Recevez moy vostre humble chrestienne
Que comprinse soy entre vos esleus
Ce non obstant qu'oncques rien ne valus.
Les biens de vous, ma Dame et ma Maistresse,
Sont trop plus grans que ne suis pecheresse
Sans lesquelz biens ame ne peut merir
N'avoir les cieulx, je n'en suis jangleresse,
En ceste foy je vueil vivre et mourir.

A vostre Filz dicte que je suis sienne,
De luy soyent mes pechiez abolus,
Pardonne moy comme a l'Egipcienne
Ou comme il feist au clerc Theophilus
Lequel par vous fut quitte et absolus
Combien qu'il eust au deable fait promesse,
Vierge portant sans rompture encourir
Le sacrement qu'on celebre a la messe,
En ceste foy je vueil vivre et mourir.

Femme je suis povrette et ancienne
Qui riens ne scay, oncques lettre ne lus,
Au moustier voy dont suis paroissienne
Paradis paint ou sont harpes et lus
Et ung enfer ou dampnez sont boullus:
L'ung me fait paour, l'autre joye et liesse,
La joye avoir me fay, haulte Deesse,
A qui pecheurs doivent tous recourir
Comblez de foy, sans fainte ne paresse,
En ceste foy je vueil vivre et mourir.

Vous portaste, digne Vierge, princesse,
Jesus regnant qui n'a ne fin ne cesse,
Le Tout Puissant prenant nostre foiblesse
Laissa les cieulx et nous vint secourir,
Offrit a mort sa tres chiere jeunesse,
Nostre Seigneur tel est, tel le confesse,
En ceste foy je vueil vivre et mourir.

Maagdelijke koningin
in wie Jezus Christus zacht
als een kind vol glorie in
deze wereld werd gebracht.
Uw hart is vol van de kracht
van zijn liefde en zijn trouw,
sinds de dag dat uw geslacht
met God's zoon werd toebedacht.
Keizerlijke Godsvorstin,
smetteloze leliepracht,
tedere vruchtboomgaard waarin
't heilig fruit ons tegenlacht,
roos van soevereine macht
die God's bloem droeg in de dauw,
met die geur die ons de kracht
schenkt, dat ons de hemel wacht.

Oh Hemelvrouwe, Heerseres der Aarde
en Keizerin over de hellekolk,
ontvang mij – schamele – in Uwe Gaarde
en neem mij op in 't Uitverkoren Volk.
Ik weet het, Meesteresse, ik vertolk
als aardse zondares maar weinig deugden
en vergeleken bij Uw Reine Vreugden
ben ik nietswaardig. Maar Uw Goedheid Groot
schaart zelfs een zwakke ziel bij Uw Verheugden.
In deze zin wil'k leven tot mijn dood.

Zeg aan Uw Zoon dat ik met heel mijn wezen
hem toebehoor, opdat Hij mij verschoont,
gelijk hij l'Egyptiëne heeft genezen
en zelfs Theophilus nog heeft beloond,
nadat U Uw Genade had getoond
aan hem, die zich verkocht had aan de satan.
GijMaagd die door hetsacrament dit kwaad kan
verkeren, breng mij niet in barre nood.
Behoedt mij immer voor zo'n euveldaad dan!
In deze zin wil 'k leven tot mijn dood.

Ach Maagd, ik ben een vrouwtje oud en pover,
ik kan niet lezen, mijn verstand is klein.
In onze kerk zie 'k aan de wand de tover
van 't Paradijs waar harp en vedel zijn.
Maar ook een hel, waar satans vol venijn
verdoemden koken in de hete vlammen.
Het ene beeld doet mij van angst verlammen,
het and're maakt me blij. Ik vraag devoot:
Oh Vrouwe, spaar uw zondares die vlammen!
In deze zin wil'k leven tot mijn dood.

Verlichte Maagd, draagster van Onze Here,
In wie de Christus tot ons weer kon keren,
Laat ons Uw Zoon, ons aller Heerser, eren!
Looft hem, die zelfs Zijn Jonge Leven bood
Om onze last van zonden af te weren.
Niets kan Zijn Rijk op deze aarde deren.
In deze zin wil'k leven tot mijn dood.

11. De Priester

Suyvez beauté, coreuz au festes,
Aimez, aimez tant que voudrez
Et si n'y perdrez que vos testes,
En la fin jamieux n'en vaudrez:
Amours folles amours font les gens bestes:
Salmon en ydolatria:
Samson en perdit ses lunettes
Bien heureux est qui rien n'a.

12. Bozo

(dronken hikkend, net als de trombones)
Se j'ayme et sers la belle de bon hait
M'en devez vous tenir ne vil ne sot?
Elle a en soy des biens a fin souhait,
Pour son amour sains bouclier et passot,
Quant viennent gens je cours et happe ung pot,
Au vin m'en fuis sans demener grant bruit,
Je leur tens eae, frommage, pain et fruit,
S'ilz paient bien je leur dis. 'Bene stat,
Retournez cy quant vous serez en ruit,
En ce bordeau ou tenons nostre estat.'

Mais tost apres il y a grant deshait
Quant sans argent s'en vient couchier Margot,
Veoir ne la puis, mon cuer a mort la hait,
Sa robe prens, demy saint et surcot,
Si luy prometz qu'il tendra pour l'escot,
Par les costés se prent, 'c'est Anticrist!
Crie et jure par la mort Jhesucrist
Que non fera, lors j'empoingne ung esclat,
Dessus son nez luy en fais ung escript
En ce bordeau ou tenons nostre estat.

De paillardier tout elle me destruit
En ce bordeau.

Vente, gresle, gelle, j'ay mon pain cuit,
Je suis paillart, la paillarde me suit.

(Bozo stort in)

13. De Minnaar

Je regnie amours et despite,
Et deffie a feu et a sang.
Mort par elles me precipite
Et sine leur vault pas d'ung blanc.
Ma vielle ay mys souzb le banc:
Amans je ne suyrray jamais:
Se jadis je fus de leur ranc,
Je desclare que n'en suis mais.

Car j'ay mys le plumail au vent,
Or le suyvre qui a attente.
De ce me tais doresnavant,
poursuivre vueil mon entente.
Et s'aucun m'interroge ou tente
Comment d'amours ose mesdire,
Ceste parolle le contente:
'Qui meurt, a ses loix de tout dire

Bemin zoveel ge wilt en kan,
bezoek elk feest, ga naar elk bal.
Eerst slaat het op uw brein en dan
jaagt gij de liefdeshengst op stal.
De malle min maakt mannen mal:
Salomo werd er heiden van,
Simson werd blind in liefdes dal.
Gelukkig hij die 't zonder kan!

Ik min haar en ik dien haar met plezier,
ben ik daarom soms dwaas of zonder eer?
Ik ben haar kamerdienaar en cipier
en voor haar liefde grijp ik schild en speer.
Komen er klanten, dan legt zij zich neer:
ik neem zolang de wijnkruik op mijn schoot.
Ik breng hen water, kaas of fruit en brood.
En als ze goed betalen zeg ik: vriend,
kom weer wanneer de bronst u daartoe noodt,
in dit bordeel dat ons tot woning dient.

Soms, als Margot uit bed komt zonder geld,
maak ik me kwaad... Zomaakt ze mijtotschand!
Dan haat ik haar, dan bulder ik en scheld
en neem haar keurslijf en haar jak ter hand
en schreeuw dat ik die houd als onderpand.
Dan gaat zij als een dollevrouw te keer
en vloekt zelfs bij de kruisdood van de Heer!
Vervolgens sla ik haar, dat is verdiend...
Maar waar ik haar ook sla, zij slaat mij weer,
in dit bordeel dat ons tot woning dient.

Ik steun en kreun onder dat warm bedrijf
in dit bordeel,

Vorst, hagel, sneeuw en storm gaan mij voorbij.
Ik dien de ontucht en de ontucht mij...

En dus verstoot ik en veracht
de liefde en ik daag haar uit.
Zij heeft mij haast ter dood gebracht,
daarom geef ik voor haar geen duit!
Amor heeft het bij mij verbruid,
ik heb mijn liefdeslier ontstemd.
Ik nam een wijs en waar besluit:
ik heb mijn driften afgeremd.

Ik wierp mijn lusten in de wind
en ruim het minneveld voor hem
die er nog wel zijn gading vindt.
Verstommen zal mijn minnaarsstem.
Verklaart nu iemand mij met klem:
't is slecht dat jij de liefde krenkt!
Dan lach ik en ik antwoord hem:
wie sterft mag zeggen wat hij denkt.

14. Het Drinkerskoor

Pere Noé, qui plantastes la vigne
Vous aussi, Loth, qui beustes ou rochier
Par tel party qu'Amours, qui gens engigne,
De voz filles si vous feist approuchier
(Pas ne le dy pour le vous reprouchier)
Archetriclin, qui bien sceustes c'est art,
Tous trois vous pry que vous vueillez peschier
L'ame du bon feu maistre Jehan Cotart!

Jadis extraict il fut de vostre ligne
Luy qui buvoit du meilleur et plus chier,
Et ne deust il avoir vaillant ung pigne;
(hu et hu et hu et hu et hu et)
Certes, sur tous, c'estoit ung bon archier:
On ne luy sceut pot des mains arrachier
Car de bien boire oncques ne fut fetart.
Nobles seigneurs, ne souffrez empeschier
L'ame du bon feu maistre Jehan Cotart!
(hu et hu et hu et hu et hu et)

Comme homme beu qui chancelle et trepigne
L'ay veu souvent, quant il s'alloit couchier,
Et une fois il se feist une bigne,
Bien m'en souvient, a l'estal d'ung bouchier.
Brief, on n'eust sceu en ce monde serchier
Meilleur pyon, pour boire tost et tart.
Faictes entrer quant vous orrez huchier

(in diverse graden van dronkenschap)
L'ame du bon feu maistre Jehan Cotart!
Pere Noé qui plantastes la vigne
Vous aussi, Loth, qui beustes ou rochier
Tous trois vous pry que vous vueillez peschier
L'ame du bon feu maistre Jehan Cotart.
Toujours crioit, 'Haro, la gorge m'art!'
Tous trois vous pry que vous vueillez peschier
L'ame du bon feu maistre Jehan Cotart.

Villon

On ne les aime...

Koor

L'ame du bon feu maistre Jehan Cotart.

Villon

Que pour l'heure...

Koor

L'ame du bon feu maistre Jehan Cotart.
Pere Noé qui plantastes la vigne

Bariton solo (op z'n hoede, waarschuwend)
Gardez ou vous juchiez!

Koor

Pere Noé, Pere Noé, Pere Noé

Gij Noach, die de eerste wijnstok zaaide,
Gij Loth, zozeer beneveld door de wijn
dat Amor u een rad voor ogen draaide
en gij uw dochters vrijdde in 't ravijn,
(*t is geen verwijt dat opwelt in mijn brein!)*
Archetriclin, steeds met de schenkan klaar,
U drieën smeek ik, wilt genadig zijn
de ziel van zaliger Jehan Cotart!

Hij was een oude loot aan uwe stam,
hij dronk alleen wat goed en kostbaar was.
Hij had geen duit, maar dronk waar hij ook kwam,
(Hu en hu en hu en hu en hu en)
Als drankbewaker was hij eerste klas:
geen mens stal uit zijn handen ooit een glas.
En was hij lui? Toch niet als drinkevaar!
Ontvangt – Gij eed'len van het drinkersras –
de ziel van zaliger Jehan Cotart!
(Hu en hu en hu en hu en hu en)

Ik zag hem vaak als hij als een kanon
des avonds wankelend op huis aan trok.
En eens, toen hij zich niet besturen kon,
stiet hij zichzelf een buil aan 't slagersblok.
Hij dronk van ochtendstond tot avondklok,
de beste zatlap op de aard, voorwaar!
Schenk hem, wanneer hij roept, een godenslok:

de ziel van zaliger Jehan Cotart!
Gij Noach, die de eerste wijnstok zaaide,
Gij Loth, zozeer beneveld door de wijn
U drieën smeek ik, wilt genadig zijn
de ziel van zaliger Jehan Cotart!
Hij riep altijd: mijn keel brandt als een blaar!
U drieën smeek ik, wilt genadig zijn
de ziel van zaliger Jehan Cotart!

Dus minnen wij haar...

de ziel van zaliger Jehan Cotart!

slechts per uur...

de ziel van zaliger Jehan Cotart!
Gij Noach, die de eerste wijnstok zaaide,

Pas op, straks hangt u hoog!

Vader Noach, Vader Noach, Vader Noach

15. Koor van de Gehangenen

Freres humains qui après nous vivez,
N'ayez les cuers contre nous endurcis
Car, se pitié de nous povres avez,
Dieu en aura plus tost de vous mercis,
Vous nous voiez cy attachez cinq, six:
Quant de la chair, que trop avons nourrie,
Elle est pieça devorée et pourrie,
Et nous, les os, devenons cendre et pouldre
De nostre mal personne ne s'en rie.
Mais priez Dieu que tous nous vueille absouldre!

Se vous clamons, frères, pas n'en devez
Avoir desdaing, quoyque fusmes occis
Par justice. Toutesfois, vous sçavez
Que tous les hommes n'ont pas bon sens assis.
Intercedez doncques, de cuer rassis,
Envers le Fils Marie,
Que sa grace ne soit pour nous tarie,
Nous preservant de l'infernale fouldre.
Nous sommes morts, ame ne nous harie:
Mais priez Dieu que tous nous vueille absouldre!

Le pluye nous a debuez et lavez,
Et le soleil dessechiez et noircis:
Pies, corbeaux, nous ont les yeux cavez
Et arrachié la barbe et les sourcis,
Jamais nul temps nous ne sommes assis:
Puis ça, puis la, comme le vent varie.
A son plaisir, sans cesser, nous charie
Plus becquetez d'oiseaux que dez a couldre
Ne soiez donc de nostre confrairie,
Mais priez Dieu que tous nous vueille absouldre!

Prince Jhesus, qui sur tous seigneurie,
Garde qu'Enfer n'ait de nous la maistrie:
A loy n'ayons que faire ne que souldre.
Hommes, icy, n'usez de mocquerie,
Mais priez Dieu que tous nous vueille!

Icy se clost le testament
Et finist du povre Villon.

Gij mensenbroeders die ons overleeft,
gedenkt ons zacht, gedenkt ons niet vilein,
want juist als gij erbarmen met ons heeft
zal God ook jegens u genadig zijn.
U ziet ons hier gehangen per dozijn:
ons vlees, door ons gespijst tot aan de strot
is sedert lang verteerd, vergaan, verrot.
Wij beendren worden ook tot stof gewreven.
Dat niemand lacht om ons zo droevig lot:
Bidt slechts tot God dat Hij het ons vergeve!

Als wij u bróeders noemen, kijk dan niet
misprijzend – ook al bengelen wij hier
met reden en terecht. Wie logisch ziet
weet dat de mens vaak dom is als een dier.
Vraagt dus voor dit dozijn – dood als een pier –
de hoge gratie van Maria's Kind:
dat Hij ons net als ieder mens bemint
en onze ziel niet in de hel doet beven.
Ons lijf is dood...verdwenen met de wind:
Bidt slechts tot God dat Hij het ons vergeve!

De regen spoelde en waste onze huid,
de zon heeft ons geblakerd en gelooïd:
De eksters pikten ons de ogen uit,
de kraaien hebben ons de baard gerooid.
En zelfs de laatste rust krijgen wij nooit:
wij zwaaien en wij draaien met de wind,
die met ons speelt gelijk een kaatsend kind.
Veel vogelsnavels kwamen ons doorzeven.
Zorgt dus dat ú hier nooit uw einde vindt,
bidt slechts tot God dat Hij het ons vergeve!

Prins Jezus, hoor ons aan...wij smeken luid:
zorg dat de duivel ons niet krijgt als buit,
laat ons toch niet in hete vlammen sneven!
Gij mensen, lach ons kaal karkas niet uit,
bidt slechts tot God dat Hij het ons vergeve!

Alzo besluit François Villon
zijn testament, berooid en bloot.

Aantekeningen van de vertaler

De Nederlandse vertaling sluit niet overal naadloos aan op de door Pound gebruikte Oudfranse tekst. Dat is in de eerste plaats het gevolg van het bestaan van meerdere, in details soms van elkaar afwijkende manuscripten van Villon's werk. De vertaling is van 1963 en is gebaseerd op tekstkritisch onderzoek dat in de jaren toen Pound componeerde, nog niet bekend was.

Belangrijker is evenwel dat Pound op een naar mijn mening nogal verwerpelijke wijze is omgesprongen met Villon's werk. Hij ging er kris kras doorheen, zette de volgorde naar eigen hand en combineerde regels uit verschillende balladen en oktijnen met elkaar, waardoor ritme en rijm niet meer aansluiten en, wat erger is, betekenis verschoven worden of teloorgaan. Enfin, wie Villon wil leren kennen moet Villon lezen en niet luisteren naar Pound.

Pag 1, ad 2:

Flora – een Romeins courtisane

Archipiades – Alcibiades, de leerling en 'minnaar' van Socrates. Omdat zijn schoonheid geroemd werd en gezien zijn verhouding met S., nam men in de Middeleeuwen algemeen aan dat het een vrouw betrof.

Thais – Grieks courtisane in Egypte in de IVe eeuw. Later bekeerd tot kloosterlinge.

Echo – De op Narcissus verliefde nimf.

Heloïse – Parijse edelvrouw (geb. 1101) die in het geheim met haar leermeester Abelard trouwde.

Abelard – (1079-1142) dichter-filosoof-theoloog, werd gecastreerd door zijn schoonfamilie, toen deze achter zijn geheime huwelijk met Heloïse kwam. Later abt van St. Gildas (Bretagne).

Buridan – (1298-1358) Hoogleraar Sorbonne. Deze zou de minnaar van Johanna van Navarre geweest zijn en na gebruik door haar weggeworpen. Een legende.

Blanche – Blanche van Castilië, Koningin van Frankrijk, vrouw van Lodewijk VIII, moeder van Lodewijk de Heilige.

Bertha – Bertha met de Grote Voeten, de moeder van Karel de Grote.

Beatrijs – Tante van Bertha met de Grote Voeten, vaak genoemd in heldendichten.

Alice – Familielid van Bertha en Beatrijs, ook vaak in heldendichten genoemd.

Arembourg – dochter en enig erfgename van de Graaf van Maine.

Jeanne – Jeanne d'Arc.

Pag 4, ad 6: Couplet uit een grotere ballade waarin elk woord aan het einde van een strofe eindigt op de letter R, terwijl de beginletters een acrostichon vormen.

Pag 4, ad 8: Ofschoon Pound over 'hoeren' spreekt, gaat het hier om semi-professionele vrouwen, allen getrouwd en aangesproken met het beroep van hun echtgenoten.

Pag 5, ad 9: Omdat Pound bij Villon kennelijk onvoldoende religieus materiaal vond voor zijn oogmerken, voegde hij hier een gedicht in uit een andere (taal)cultuur, de occitaanse (occitanië was het gebied waar de langue d'oc gesproken werd en omvatte ongeveer Aquitanië, de Pyreneeën, Catalonië en de Provence) en bovendien uit een andere tijd (ca 2 eeuwen vóór Villon): het Maria-gedicht 'Moeder des Heilands' is van William li vinier.

Pag 6, ad 10

l'Égyptienne – De kluizenares St. Maria van Egypte, als uitgebeeld op een reliëf in de kerkpoort van St. Germain l'Auxerrois, Villon's doopkerk.

Theophilus – Th. van Adana sloot een pact met de duivel, Maria haalde het contract voor hem terug uit de hel. Legende die o.m. voorkomt in het werk van de dichter Rutebeuf (13e eeuw).

Pag 6, ad 11

Salomo – 1-Koningen 11: 4/5, Salomo werd door zijn vele vrouwen tot afgoderij verleid.

Simson – Richteren 13-16, werd in het liefdesbed door Delila beroofd van zijn kracht, waarop zijn vijanden hem 'de ogen uitgroeven'.

Pag 8, ad 14

Noach – Genesis 9: 20/21, En Noach begon een akkerman te zijn en hij plantte een wijngaard.

Loth – Genesis 19: 30-36, Kom laat ons onze vader wijn te drinken geven en bij hem liggen, opdat wij van onze vader zaad in het leven behouden... En de twee dochters van Loth werden bevrucht van haren vader.

Archetriclin(us) – Latijn voor hofmeester. Joh. 2:9, Als nu de hofmeester het water dat wijn geworden was geproefd had.

Jehan Cotart – Procureur bij het kerkelijk hof, vriend en verdediger van Villon. De ballade werd direkt na zijn dood geschreven.

De vertalingen zijn ontleend aan: François Villon, Verzamelde Gedichten, 1e druk 1963, Van Ditmar, Amsterdam; 6e druk 1972, Bert Bakker, Den Haag.

Het boek is op dit moment uitverkocht, maar een 7e (herziene en vermeerderde) druk verschijnt begin 1981 bij Agathon te Bussum.

© 1963 by Ernst van Altena, Landsmeer

Lees de HOLLAND FESTIVAL-krant: Achtergronden en hoogtepunten uit het programma plus achttien pagina's interviews.

Verkrijgbaar in de theaters en concertzalen voor f 1,-.

In samenwerking met **NRC** **HANDELSBLAD**
